

הפקולטה למדעי היהדות
לשכת רב הקמפוס

דף שבועי

פרשת

מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות
בהר, תשס"ה
ע"ש הלנה ופאול שולמן
מספר 601

מה בין ספירת העומר לספירות אחרות?

בפרשתנו דנה התורה בספירת שנות היובל. על כך נאמר (כה:ח): "וספרת לך שבע שבתות שנים, שבע שנים שבע פעמים".

מטבע לשון זו של ספירה מופיעה עוד פעמיים בספר ויקרא, בפרשיות הקודמות. בפעם הראשונה - בעניין ספירת הזבה והנידה בפרשת מצורע: "ואם טהרה מזובה וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר" (טו:כח); בפעם השנייה - בעניין ספירת העומר בפרשת אמור: "וספרתם לכם ממקרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימת תהינה" (כג:טו).

להלן נתמקד במספר שאלות העולות מענייני ספירת העומר, תוך השוואתה, בין היתר, למצוות הספירה האחרות.

בשלוש המצוות שנמנו לעיל, הלשון שווה, לכאורה: המצווה נאמרת בפועל בלשון ציווי, בתוספת מושא עקיף: "וספרה לה", "וספרתם לכם", "וספרת לך".

על אף שוויון זה, יש שוני מהותי בין המצוות: על "וספרת לך", ספירת היובל, נאמר בתורת כוהנים: "בבית דין הכתוב מדבר", דהינו מצווה זו, אף שנאמרה בלשון יחיד, לא היחיד הוא זה שסופר אלא בית דין.

הציווי על ספירת העומר, לעומת זאת, נאמר בלשון רבים, ומתבקש לכאורה לפרש שספירה זו תהיה בבית דין או, לכל הפחות, ברוב עם ולא ביחידות, ואולם דווקא מצווה זו מוטלת על כל אחד ואחד. כפי שאומרת הגמרא (מנחות סה ע"ב): "וספרתם לכם" - תנו רבנן: שתהא ספירה לכל אחד ואחד. על כך אומר בעל התורה תמימה: "משום דכל לשון יחיד הנאמר על כל הכנסיה הוא על הב"ד, וכתבו התוס' דהדיק הוא מדכתוב כאן בלשון רבים ובשמיטה ויובל כתוב בלשון יחיד".

כידוע יש מצוות רבות שלגביהן הדין הוא "שומע כעונה", דהיינו אדם יוצא בברכת חברו, כגון בקידוש. לא כך בספירת העומר, שבה כל אחד חייב לספור בעצמו. מדוע? מהאמור לעיל מחדש ומדייק הרב אפשטיין את האמור בשיטת המגן אברהם, הגורס: "דאינו יוצא בספירת חברו ולא דמי לקידוש וכד' מפני שגזרת הכתוב הוא דכל אחד מחויב לספור לעצמו". ב"גזרת הכתוב" הכוונה לנקיטת לשון רבים בניגוד ללשון היחיד בספירת היובל.

יש להבחין כי שתי מצוות, ספירת היובל וספירת העומר, נאמרו בלשון צו ופקודה, בדיבור ישיר - "וספרתם" ו"וספרתם", ואילו ספירת הנידה נאמרה בגוף שלישי - "וספרה". מכאן למד שמואל שהנידה סופרת לעצמה (כתובות עב ע"א). נוסף לכך, החידוש והדגש ב"וספרה לה" הוא, שהאישה נאמנת על הספירה ואינה צריכה עדים, ואף שמדובר בעדות שנוגעת בה עצמה - היא נאמנת. זאת מאחר שהיא,

ורק היא הקובעת באשר לכל התהליך, וכפי שאומר על אתר בעל התורה תמימה: "הלא ממש אך ורק בדיעתה ואמונתה תליא מילתה".¹

ספירת העומר עצמה מעלה כמה שאלות:

1. מדוע אין אנו מברכים "שהחיינו" על מצוות ספירת העומר, והרי לפי כל הכללים ראוי היה לברך?
2. מדוע אנו מונים את הימים ואחר כך מתרגמים את מספר הימים לשבועות ולימים?
3. מדוע אין אנו סופרים בחו"ל, מספק, שתי ספירות, האחת בהתאם ליום הראשון של פסח והשנייה בהתאם ליום טוב שני של גלויות שלמחרתו? והרי בחו"ל ישנן לכאורה, שתי נקודות זמן שבהן מתחילים לספור את העומר?
4. מה פשר המאמר "הרחמן הוא יחזיר לנו את עבודת בית המקדש במהרה בימינו" הנאמר בצמידות לספירה?

בעל "המאור", ר' זרחיה הלוי מגירונה, מתייחס לכמה מן השאלות, ודבריו מצוטטים על-ידי הר"ן על הרי"ף בסוף מסכת פסחים:

והוא (ר' זרחיה הלוי), ז"ל השיב: דכיוון ספירת העומר אינו אלא לזכר בעלמא דהכי אסיקנא בדוכתיה במנחות (סו ע"א): 'אמימר מני יומי ולא מני שבועי אמר: זכר למקדש הוא ואנו שאנו מונים ימים ושבועות מנהג הוא בדינו. אבל להטעינו זמן (היינו לברך עליו "שהחיינו") אין לנו. ועוד: שלא מצינו ברכת זמן אלא בדבר שיש בו שום הנאה כגון נטילת לולב... ולספירת העומר אין בו זכר לשום הנאה אלא לעוגמת נפש ולחורבן בית מאווינו.²

בעל "המאור" גורס שהספירה היא רק זכר בעלמא להבאת העומר שפסקה עם חורבן המקדש, ומסיבה זו קבע אמימר (מנחות סו ע"א) שיש למנות רק את הימים. קיומו של זכר זה הוא אולי הסיבה לאמירת "הרחמן הוא יחזיר לנו את עבודת בית המקדש" וגו'.³

אשר לברכת "שהחיינו", מחבר הספר "בינה לעיתים" קובע שברכה זו נאמרת אך ורק כאשר מקיימים את המצווה במלואה. לדוגמה: בנטילת לולב ביום הראשון של סוכות קיימת המצווה במלואה, עד תומה, ונוטל הלולב קיים מצווה מושלמת, מה שאין כן במצוות ספירת העומר, שאם לא ספר בכל ימי הספירה - לא קיים את המצווה בשלמותה. ראייה לדבר היא העובדה שמי ששכח לספור לילה אחד שוב אינו מונה בברכה. לעומת זאת מי ששכח, או שנבצר ממנו, ליטול לולב באחד מימי הסוכות ימשיך ויטול לולב בברכה אף בימים הבאים.

התשובה לשאלה 2, מדוע אנו מונים גם ימים וגם שבועות, מצויה אף היא בגמרא, במסכת מנחות (שם). אמימר מנה ימים בלבד, ואילו אבבי אומר: "מצוה למימני יומי ומצווה למימני שבועי". על סמך דבריו אומרת הגמרא: "רבנן דבי רב אשי מנו יומי ומנו שבועי" (בעוד אליבא אמימר, כאמור, מונים רק ימים). ובכל זאת מה המקור לשיטת אבבי?

בפסוק העוסק בספירת העומר בפרשת אמור נאמר: "וספרתם לכם ממחרת השבת... עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום", ואילו בפרשת ראה (דב' טז: ט) נאמר פסוק שאין לו ביטוי בתפילה המקדימה את אמירת ספירת העומר (הגני מוכן ומזומן...): "שבעה שבועות תספור לך, מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבועות". נראה ששיטת אבבי באה לצאת ידי חובת שני הפסוקים, זה שבספר ויקרא וזה שבספר דברים.

באשר לשאלה 3, מדוע בחו"ל אין סופרים מדי לילה שתי ספירות, אומר בעל "המאור" כי הפועל היוצא מספירה כפולה שכזו הוא שספירת היום האחרון תהיה לאחר התקדש חג השבועות "ואתי לזלוולי ביום טוב ראשון דאורייתא".

בעל "בינה לעיתים" נותן טעם אחר: הוא גורס שעיקרה של ספירת העומר, כמו כל ספירה, היא הידיעה היכן בדיוק עומדים בספירה. מי שאינו יודע בוודאות - אינו יכול לספור. אי-אפשר לומר "היום

¹ שאלה מעניינת היא, מדוע אין האישה מברכת על ספירת הנידה? התירוץ המקובל הוא שמא תבטל הספירה ויצא כי ספרה לבטלה. זהו תירוץ מוקשה, שכן לא מצינו הימנעות מברכה בשל חשש עתידי שמא לא תקיים בשלמותה המצווה שעליה מברכים. בעניין זה יש לציין את תירוצו השונה של בעל התורה תמימה האומר כי מברכים על מצווה, ולא על מכשירי מצווה. ספירת האישה אינה אלא מכשיר מצווה, ואין מברכים עליה כשם שאין מברכים על הקמת סוכה או על אפיית מצה.

² מעניין לציין כאן כי ב"המאור" בפרט, ובספרות הראשונים בכלל, אין זכר למנהגי אבלות בספירת העומר, וכן אין אזכור לאבל בעטייה של המגפה שפגעה בתלמידיו של ר' עקיבא. כפי הנראה הקישור בין ספירת העומר ומנהגי האבלות הופיע זמן רב לאחר מכן.

³ בנקודה זו מעניין להזכיר את דעתו החריגה של הרמב"ם ביד החזקה (פרק ז' הלכה כ"ב-כ"ד להלכות תמידין ומוספין), הקובעת כי ספירת העומר אף כיום היא מדאורייתא, ומצוות עשה מן התורה על כל אחד ואחד לספור בכל יום (למעט, כמובן, נשים הפטורות ממצוות עשה שהזמן גרמן, שהספירה היא אחת מהן) וראה "כסף משנה" על אתר.

שלושה ימים" וגם "היום ארבעה ימים". על כן סופרים רק ספירה אחת "דאנן הרי בקי אין בקביעי דירחא ואין לנו ספק בימי הספירה". אין השמירה על יום טוב שני של גלויות נובעת מספק אמת באשר ליום התחלת הספירה, אלא אך ורק ממנהג אבותינו "דאינהו הוה מספקא להו ועשו שני ימים מספיקא".

עו"ד ישראל ש. אדלר
כפר סבא

הדף מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע
כתובתנו באינטרנט: <http://www.biu.ac.il/JH/Parasha/>